

esseifä

—Michel de—
MONTAIGNE

OSA I

WSOY

SUOMENTANUT RENJA SALMINEN

ESSEITÄ I

Michel de
MONTAIGNE
esseitã

OSA I

Suomennos, esipuhe ja selitykset
RENJA SALMINEN

HELSINKI

Ranskankielinen alkuteos *Essais I* ilmestyi 1580.
Tämän suomennetun laitoksen ensimmäinen painos ilmestyi 2003.

Suomenkielinen laitos © Renja Salminen ja WSOY 2003

Werner Söderström Osakeyhtiö

ISBN 978-951-0-51735-2

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Esipuhe	ix
Kirjallisuutta	xxxii
Lukijalle	I
1 Erilaisilla keinoilla saavutetaan sama päämäärä	2
2 Surusta	7
3 Tunteemme jäävät vaikuttamaan kuolemamme jälkeen	12
4 Kuinka sielu suuntaa tunteensa väärin kohteisiin oikeiden puuttuessa.....	22
5 Tuleeko piiritetyn linnoituksen päällikön poistua linnoituksesta neuvottelemaan.....	26
6 Neuvottelun hetki on vaarallinen	30
7 Tuomittakoon toimintamme tarkoitusperän mukaan	34
8 Joutilaisuudesta.....	36
9 Valehtelijoista	38
10 Erilaisista puhujanlahjoista.....	45
11 Ennustamisesta	48
12 Mielenlujuudesta	54
13 Kuninkaiden tapaamisseremoniat	58
14 Käsitys hyvästä ja pahasta riippuu suurelta osalta henkilökohtaisesta mielipiteestä	60
15 Linnoituksen puolustaminen vastoin järkisyitä on rangaistava teko	88
16 Pelkuruuden rankaisemisesta	90
17 Eräille suurlähettiläille ominainen piirre.....	92
18 Pelosta	97
19 Onnellisuutemme voidaan arvioida vasta kuoltuamme	101
20 Filosofia opettaa meitä kuolemaan	105
21 Mielikuvituksen voimasta	130

22	Yhden hyöty on toisen vahinko.....	145
23	Tottumuksen voimasta ja miksi ei saa kevytmielisesti muuttaa hyväksyttyä lakia	146
24	Yhdellä toimella on monta seurausta	169
25	Koulumestareista	182
26	Lasten kasvatuksesta	199
27	On hulluutta arvostella oikeaa ja väärää omilla kyvyillämme	247
28	Ystävyydestä	253
29	Etienne de La Boétien kaksikymmentäyhdeksän sonettia	272
30	Kohtuullisuudesta	274
31	Kannibaaleista	281
32	Jumalan säädöksiä arvosteltaessa on käytettävä harkintaa	299
33	Nautintojen karttamisesta elämän kustannuksella	302
34	Kohtalo kulkee usein yhtä jalkaa järjen kanssa	305
35	Puutteesta yhteiskuntajärjestyksessämme	310
36	Pukeutumisesta	312
37	Cato nuoremasta	317
38	Kuinka me itkemme ja nauramme samasta syystä	323
39	Yksinäisyydestä	328
40	Mietteitä Cicerosta	345
41	Kunniasta luopumisesta	353
42	Ihmisten eriarvoisuudesta	357
43	Ylellisyyttä vastustavista laeista	372
44	Unesta	375
45	Dreux'n taistelusta	378
46	Nimistä	380
47	Arvostelukykymme epävarmuudesta	388
48	Sotaratsuista	397
49	Muinaisista tavoista	409
50	Demokritoksesta ja Herakleitoksesta	416
51	Sanojen turhuudesta	421
52	Säästäväisyydestä antiikin aikana	426
53	Eräästä Caesarin lausahduksesta	428

54	Joutavanpäiväisestä näpertelystä	430
55	Tuoksuista	434
56	Rukouksista	437
57	Elinaikamme pituudesta	450

ESIPUHE

Michel Eyquem de Montaigne, Ranskan renessanssin suuri skeptikko, ei lakkaa kiehtomasta mieliä vielä neljä vuosisataa kuolemansa jälkeen. Hänen tekstinsä on edelleen tuore ja ajankohtainen. Nykyaian lukijassa herättää vastakaikua hänelle ominainen hengen voima, vallitsevien totuuksien puolueeton arviointi, kriittinen asennoituminen aikansa ilmiöihin, ironinen etäisyys omaan itseensä. Montaigne sanoo esseidensä johdannossa, että hänen tarkoituksensa on ollut kirjoittaa oma elämäkertansa: »olen itse kirjani sisältö». Hänen elämänsä ulkonaiset puitteet tulevat niissä kuitenkin esiin vain satunnaisina välähdyksinä. Hän merkitsee muistiin ajatuksia, ei tekoja. Aluksi hän osoittaa sanansa sukulaisille ja ystäville, oman aikansa ihmisille, mutta löytää kirjoitustyön edetessä itsestään yhä enemmän piirteitä, jotka ovat yhteisiä koko ihmiskunnalle. Esseiden tärkein anti on yleisinhimillisuus ja ajattomuus yhdistyneinä tekijän omiin kokemuksiin ja aikakauden historialliseen todellisuuteen. Ne ovat myös arvokas kulttuurihistoriallinen dokumentti, joka johdattaa meidät Ranskan 1500-luvun ajatusmaailmaan sivistyneen aatelmiehen tulkitsemana.

Esseiden taustan ymmärtämiseksi on hyödyllistä tuntea Montaignen elämänvaiheet. Hän syntyi 28. päivänä helmikuuta vuonna 1533 Dordognen jokilaaksossa maaseutulinnaissa noin 50 kilometrin päässä Bordeaux'sta. Eyquemit olivat vanhaa kauppiassukua, joka oli saanut aatelistarvon vuonna 1477. Perhe vaurastui sukupolvesta toiseen ja siirtyi vähitellen kaupankäynnin sijasta harjoittamaan aatelistille sopivampia ammatteja armeijan, parlamentin ja kirjon palveluksessa. Michelin isä, Pierre Eyquem, oli vuonna 1529 solminut avioliiton Toulousesta kotoisin olevan Antoinette de Louppesin kanssa, jonka perhe kuului rikkaaseen espanjalaissynty-

seen porvarissukuun. Antoinette lahjoitti aviomiehelleen kymmenen lasta, joista kaksi ensimmäistä kuoli aivan pieninä. Michel oli perheen vanhin poika, hänen jälkeensä syntyi vielä neljä poikaa ja kolme tyttäret. Pierre Eyquem oli tarmokas mies, joka laajensi sukulinnaa, hoiti virkaa Bordeaux'n parlamentissa, toimi Bordeaux'n määrinä ja kartutti merkittäväällä tavalla suvun arvovaltaa. Hän oli nuoruudessaan osallistunut sotaretkiin Italiassa ja ihaillut siellä antiikin muistomerkkejä ja renessanssin kulttuuria. Uuden vapaamielisen hengen omaksuneena hän halusi tarjota lapsilleen, ja varsinkin vanhimmalle pojalleen, humanismin korkeimpien ihanteiden mukaisen kasvatuksen.

Montaigne antaa itse lapsuudestaan nostalgisen hellyyden sävyttämän kuvauksen esseessä lasten kasvatuksesta. Isä oli päättänyt, että pojan oli saatava kasvaa täydellisessä vapaudessa ilman pakkoa ja rajoituksia ja että hänen oli opittava latinan kieli pienestä pitäen vaivattomasti ja kuin huomaamattaan. Kun hänen oli aika oppia puhumaan, isä palkkasi hänelle saksalaissyntyisen opettajan, joka ei osannut lainkaan ranskaa, ja pakotti koko perheen palveluskuntaa myöten opettelemaan sen verran latinaa, että Michel ei kuusivuotiaaksi asti kuullut ympärillään puhuttavan mitään muuta kieltä. On luvallista suhtautua lievällä varovaisuudella vanhan miehen lapsuudenmuistoihin, mutta pääosin kuvaus pitää varmasti paikkansa. Muutos oli sitäkin rajumpi, kun hän aloitti koulunkäyntinsä Bordeaux'ssa. Collège de Guyenne oli eräs Ranskan parhaita oppilaitoksia, jonka rehtori André de Gouvea toteutti Erasmuksen kasvatuseräilyä, mutta kuten Montaigne itse sanoo, »se oli kaikesta huolimatta kuitenkin vain koulu». Omalaatuisen kasvatuksensa johdosta hänellä oli aluksi ylivoimaisia sopeutumisvaikeuksia. Koska hän puhui sujuvaa latinaa, kun muut oppilaat vasta pöytäkirjoittivat kieliopin alkeita, hänet siirrettiin välittömästi parin luokan yli ja isä palkkasi yksityisopettajia ohjaamaan hänen opintojaan. Luokkatoverit olivat häntä vanhempia ja puhuivat keskenään ranskaa ja gascognen kieltä, joita kumpaakaan hän ei osannut. Yk-

sinäinen poika laiminlöi läksynsä ja luki salaa piilossa lempikirjailijoitaan Ovidiusta, Vergiliusta, Terentiusta ja Plautusta. Hänellä oli onnekseen ympärillään viisaita opettajia, jotka osasivat oikealla tavalla rohkaista hänen kirjallisia harrastuksiaan. Latina oli hänelle äidinkieli ja kouluaikana hankittu kiinnostus antiikin kirjallisuuteen säilyi elämän loppuun asti. Hän päätti koulunkäyntinsä kolmetoistavuotiaana, vuonna 1546.

Emme tiedä, miten Montaigne käytti elämänsä kymmenen seuraavaa vuotta. On todennäköistä, että hän ainakin jonkin aikaa opiskeli lakitiedettä Toulousessa, äitinsä kotikaupungissa, jossa oli kuuluisa oikeustieteellinen tiedekunta. Tällaisista opinnoista sen enempiä kuin suoritetuista tutkinnoista ei kuitenkaan ole mitään virallista mainintaa, ja on todennäköistä, että nuoren miehen aika suureksi osaksi kului Bordeaux’n huvielämän riennoissa ja kotilinnassa ratsastusta, metsästystä ja aseiden käyttöä harjoitellen. Hän on myös saattanut viettää jonkin aikaa Pariisissa oppimassa suuren maailman tapoja ja kuuntelemassa ihailemansa humanistin Adrianus Turnebuksen kreikan kielen luentoja Collège de Francessa. Siinä aikaan oli tavallista, että nuoret aatelismiehet täydensivät kasvatustaan Pariisin aristokraattien ja hovin piirissä. Vapaa opiskelijaelämä päättyi vuonna 1554, kun Montaigne sai viran ensin Périgueux’n verotuomioistuimessa, ja muutamaa vuotta myöhemmin Bordeaux’n parlamentissa. Lakimiehen ammatti ei herättänyt hänessä erityistä kiinnostusta. Kolmentoista virkavuotensa aikana hän ehti perin pohjin kyllästyä Ranskan oikeuslaitokseen ja sen varjopuoliin. Tältä ajalta on peräisin elinikäinen skeptinen elämänasenne. Parlamentissa vietetyt vuodet avasivat hänen silmänsä näkemään aikansa epäkohdat, suhtautumaan kriittisesti vallitseviin totuuksiin ja olemaan luottamatta ihmisten mielipiteisiin. Omien kokemustensa pohjalta hän arvostelee myöhemmin esseissään kovin sanoin tuomareiden puutteellista koulutusta ja ahdasmielisyyttä, tuomioiden mielivaltaisuutta, kidutusta ja rangaistusten epäinhimillistä julmuutta. Hän matkusti paljon virkatehtävissä, tutustui

muiden kaupunkien parlamentteihin ja teki kaksi pitkää matkaa Pariisiin, joiden aikana hän solmi tärkeitä suhteita maan mahtimiehiin. Vuonna 1559 hän oli mukana Frans II:n seurueessa hovin vieraillessa Lothringenissa ja vuonna 1562 Kaarle IX:n mukana Rouenissa, jolloin hän tapasi kolme Brasilian intiaania ja sai aiheen esseeseen kannibaaleista.

Montaigne oli saanut parhaan mahdollisen kasvatuksen, mutta häneltä oli puuttunut lämpimät ihmissuhteet. Lapsuudenkodin ilmapiiri oli ollut kylmä, hänellä ei koskaan ollut läheistä suhdetta äitiinsä ja veljiinsä, toisaalta taas liian huolehtiva isä herätti hänessä syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteita. Bordeaux'n vuosien tärkein merkitys hänen elämälleen oli työtoveriin solmittu ystävyys-suhde. Etienne de La Boétie polveutui vanhasta aristokraattisesta aatelissuvusta, hän oli parlamentin lakimies, jolla oli edessään loistava elämänura, ja etevä klassisten kielten tuntija, joka oli saanut huolellisen kasvatuksen antiikin sivistyksen ja Italian renessanssin hengessä. Ystävyys oli lyhyt ja kiihkeä, sitä kesti vain vajaat kuusi vuotta, joista he olivat melkein kaksi vuotta erossa toisistaan. Mutta tämä ero, kuten Montaigne sanoo, vain lujitti heidän välisiään siteitä. Montaigne ihaili kritiikittömästi La Boétietä, tämä oli hänelle antiikin ihanteet täyttävä esikuva, tasapainoisen ja henkisesti rikkaan elämän malli, oppineempi, viisaampi ja kypsempi kuin hän itse. La Boétien ansiosta Montaignessa heräsi kiinnostus moraalisten ja filosofisten ongelmien pohdiskeluun lähtökohtana antiikin filosofia ja erityisesti stoalaisuus. Ystävyys katkesi äkillisesti juuri kun se oli parhaimmillaan. La Boétie kuoli elokuussa 1563 kymmenen päivän äkillisen sairauden jälkeen ehtimättä täyttää 33 ikävuotta. Montaigne vaali kaikin tavoin ystävänsä muistoa. Hän laati seikka-peräisen selostuksen tämän viimeisistä hetkistä kirjeen muodossa, jonka hän omisti isälleen, sekä viimeisteli painokuntoon ja julkaisi La Boétien jälkeen jääneitä latinankielisiä runoja ja käännöksiä kreikan kielestä.

Bordeaux'n vuosiin liittyy myös avioliitto Françoise de la Chas-

sagnen, vanhemman virkatoverin ja myöhemmin parlamentin presidentin Seigneur de Pressacin tyttären kanssa vuonna 1565. Vaimo oli Bordeaux'n vaikutusvaltaista katolista aatelissukua ja toi mukanaan huomattavat myötäjäiset. Avioliitosta syntyi kuusi lasta, joista eloon jäi ainoastaan yksi tytär, Léonor. Montaignen avioliitto perustui ajan tavan mukaan sukujen keskinäiseen sopimukseen, missä puolisoiden välisellä rakkaudella ei ollut tärkeää osuutta. Hän puhuu vain harvoin vaimostaan. Se vähä minkä tiedämme antaa vaihtelun viileästä, mutta sopuisasta rinnakkaiselosta.

Vuonna 1570, kolmenkymmenenseitsemän vuoden ikäisenä, Montaigne luopui virastaan Bordeaux'n parlamentissa ja vetäytyi syrjään julkisesta elämästä. Hänestä oli kaksi vuotta aikaisemmin tullut isänsä kuoleman jälkeen perheen vanhimpana poikana suvun päämies ja linnan perijä, jolla oli vastuullaan laajan maaomaisuuden hoito. Aluksi hän halusi vain vetäytyä hiljaisuuteen lukemaan ja mietiskelemään. Hän oli perinyt isältään ja La Boétieltä sen ajan mittapuiden mukaan huomattavan kirjaston, noin tuhat nidettä, jotka hän sijoitti linnansa torniin. Kirjaston kattoparruihin hän maalautti 57 mietelauseetta latinaksi ja kreikaksi, esimerkiksi lainauksen Ksenofonilta: »Kukaan ihminen ei ole tiennyt eikä tule koskaan tietämään mitään varmuudella», ja antoi lyödä itselleen mitalin, jossa oli vaaka molemmat vaakakupit tasapainossa vertauskuvana ihmisen vaikeudesta tehdä valintoja, ja tunnuslauseena sitaatti Sextus Empiricukselta: »Mitä tiedän?», »*Que sais-je?*»

Torninsa hiljaisuudessa hän selaili milloin yhtä kirjaa milloin toista, luki kappaleen sieltä toisen täältä, mietiskeli lukemaansa ja teki muistiinpanoja. Vähitellen hän alkoi laatia pieniä harjoitelmia, »esseitä» (*essai*, 'yritys', 'kokeilu'), jotka ovat myöhemmin antaneet nimen koko kirjallisuudenlajille. Hän kirjoitti ensin vain omaksi huvikseen, ajankuluksi, ajattelemta tekstinsä julkaisemista. Esheet olivat aluksi lähes pelkkiä antiikin kirjallisuudesta lainattuja esimerkkikokoelmia. Omaa ajattelua niissä on tuskin muuta kuin lyhyt yhteenveto jokaisen esseen lopussa. Virkkeet ovat pitkiä ja pol-

veilevia, jopa sivun mittaisia, ja kielessä tuntuu vahvana latinan lauserakenne, joka on usein lähes suoraan kopioitu Senecan kirjeistä. Tekstin lomassa on runsaasti latinankielisiä runositaatteja. Vähitellen tyyliin tulee varmuutta, lauseet lyhenevät ja sisältö muuttuu persoonallisemmaksi.

Esseiden kaksi ensimmäistä kirjaa ilmestyivät vuonna 1580 Bordeaux'ssa yhdeksän vuoden työn tuloksena, Montaignen itsensä kustantamina. Ne saivat välittömän suosion ja niistä otettiin uusia painoksia: Bordeaux'ssa vuonna 1582 ja Pariisissa vuonna 1587.

Ensimmäisen kirjan tärkein essee »ystävyydelle» on omistettu La Boétien muistolle, Montaigne kirjoitti sen yli kymmenen vuotta ystävän kuoleman jälkeen ja viimeisteli sitä elämänsä loppuun asti. Avioliitto, lapset, »tavalliset» ystävät eivät ole meidän itse valitsemiamme. Todellinen ystävyys sen sijaan on jotain absoluuttista, taivaan sanelema side. »Siinä ystävyudessa, josta minä puhun, sielut sekoittuvat ja sulautuvat toisiinsa niin täydellisesti, että ne hävittävät ja pyyhkivät olemattomiin sauman, joka on sitonut ne yhteen.» Vuosien varrella La Boétien muisto muuttuu hänen mielessään yhä abstraktimmaksi ja idealisoidummaksi, ystävyydestä tulee transkendentiaalinen kokemus, ystävät jakavat kaiken keskenään, kummankin tahto häviää toisen tahtoon. Erityisen kuuluisa on lisäys, jonka Montaigne teki vain vähän ennen omaa kuolemaansa: »koska se oli hän, koska se olin minä». Tyyllillisesti hän puhuu vuoroin preesensissä, filosofisella tasolla, vuoroin imperfektissä, henkilökohtaisella tasolla. Mukana on runsaasti kirjallista traditiota, vaikutteita antiikista ja renessanssin uusplatonismista. Esseiden lopussa filosofia väistyy ja tunne saa vallan: »siitä lähtien, kun menetin hänet, elämä on ollut yhtä tuskaista laahustamista päivästä toiseen [...] olin jo niin sopeutunut ja tottunut olemaan toinen puolisko kaikkialla, että tunnen olevani enää vain puolikas.» Hän sijoitti esseiden ystävyydestä teoksensa kunniapaikalle ja julkaisi sen jatkoksi joukon La Boétien kirjoittamia ranskankielisiä sonetteja, jotka hän kuitenkin pyyhki pois myöhemmistä painoksista. Esseitä on ensimmäisessä kirjassa

yhteensä 57, esseet 28–29 ovat sen keskipisteessä. Ei ole liioiteltua sanoa, että La Boétien hahmo on näkymättömänä puhetoverina alati läsnä Montaignen tuotannossa koko hänen elämänsä ajan.

Toinen kirja puolestaan on pääosin omistettu isän muistolle. Montaigne oli aloittanut kirjallisen uransa kääntämällä isänsä toivomuksesta ranskaksi yli tuhat sivua käsittävän teoksen *Theologia naturalis*, jonka tekijä oli 1400-luvulla elänyt katalonialainen teologi Raimond Sebond ja jonka tarkoituksena oli puolustaa kristinuskoa ateismia vastaan. Sebond kuvaa maailmaa hierarkkisenä rakennelmana, joka koostuu elottomasta luonnosta, sitten kasveista ja eläimistä, ja huipentuu ihmiseen, luomakunnan kruunuun, jonka Jumala on asettanut hallitsemaan kaikkea olevaista. Hänen mukaansa ihminen voi järjen avulla kohota Jumalan tuntemiseen ja saada tietoa olemassaolon perimmäisistä kysymyksistä. Samoihin aikoihin kuin Montaigne kirjoitti esseen »Ystävydestä», hän palasi kyseisen teoksen pariin ja laati siihen laajan puolustuksen, apologian, joka täyttää esseiden toisesta osasta lähes puolet. Hänen alkuperäinen aikomuksensa oli selittää Sebondin teosta, mutta varsin pian hän alkaa esittää omia ajatuksia, jotka poikkeavat täysin Sebondin esittämistä, kunnes hän ei enää lainkaan puolusta Sebondin kantaa, vaan päinvastoin vastustaa sitä jyrkästi ja kumoaa sen. Apologian keskeinen sanoma on skeptisismi jyrkimmässä muodossaan, Sextus Empiricuksen edustama oppisuunta, pyrrhonismi, epäilyn filosofia, jonka mukaan objektiivisen, yleispätevän tiedon hankkiminen järjen avulla on mahdotonta. Montaigne kehittelee tässä esseessä kaikkia ajattelunsa keskeisiä teemoja: ihmisen heikkoutta, järjen riittämättömyyttä, filosofian ristiriitaisuutta. Ihmisen on turha taistella kärsimystä ja kuolemaa vastaan. Hän ei ole kohtalonsa herra, vaan luonnon lakien alainen.

Montaigne ei suhteellisesta syrjään vetäytymisestään huolimatta suinkaan ollut yksinäisyyteen vaipunut erakko. Hän oli eräs seudun merkkihenkilöitä, maanomistaja ja poliittinen vaikuttaja. Tilanhoito, metsästysretket ja lukuisat kuuluisien henkilöiden vierailut

linnassa vetivät hänet mukaan käytännön elämään. Lutherin alullepaneman reformiliikkeen levitessä Ranskaan poliittinen tilanne kävi yhä kriittisemmäksi. Vuosisadan alun optimismi sai pian väistyä uskonsotien tieltä. Pariisin Sorbonnen yliopiston teologinen tiedekunta asettui vastustamaan pienimpiäkin uudistuksia kirkon piirissä. Ensimmäiset polttoroviot syttyivät jo 1520-luvulla ja seuraavalla vuosikymmenellä uudet aatteet omaksuneita humanisteja alettiin vainota järjestelmällisesti. Ranskassa uskonpuhdistus omaksuttiin kalvinistisessa muodossa. Koko Montaignen lapsuuden ja nuoruuden ajan kalvinismi oli vaivihkaa levinnyt kaikkialle maahan huolimatta siitä, että Frans I hallituksensa loppukaudella ja varsinkin hänen seuraajansa Henrik II olivat harjoittaneet ankaraa politiikkaa sen tukahduttamiseksi. Henrikin kuoleman jälkeen asenteet jyrkkenivät entisestään; valtakunta joutui sekasortoon leskikuningatar Katariina de' Medicin hallitessa maata alaikäisten poikiensa holhoojana. Maaliskuun 1. päivänä 1562 katolisten johtaja François de Guise antoi murhata Vassyssa yli kaksikymmentä protestanttia, jotka harjoittivat siellä uskontoaan laittomasti. Siitä syntyi avoin sotatila, jota jatkui aina Montaignen kuolemaan asti ja vielä sen jälkeen. Sodan ensimmäisessä vaiheessa protestantit olivat voitolla ja heidän joukkoonsa liittyi lukuisia uusia kannattajia, kunnes vuonna 1572 katolisten toimeenpanema Pärtyilynyön verilöyly teki lopun tästä kehityksestä. Henrik Navarralaisen viettäessä häitä Henrik II:n tyttären Marguerite de Valois'n kanssa Pariisiin oli koontunut suuri joukko protestantteja. Tällöin katoliset aloittivat mellakan, jonka aikana sai surmansa arviolta noin 3000 henkeä Pariisissa ja 10 000 muualla Ranskassa. Vaihtelevan sotaonnen jälkeen katoliset perustivat vuonna 1576 Guisen herttuasuvun johdolla Pyhän Liigan, jonka ympärille kirkollinen ääriaines järjestäytyi mahtavaksi organisaatioksi. Siitä lähtien säälimättömät joukkomurhat hävittivät maata, hajottivat perhesiteet ja tuhosivat humanismin ihanteet, joihin edellinen sukupolvi oli uskonut. Väkivalta ja mieletön fanaattisuus tekivät tyhjiksi arvot, joiden varaan vuosisadan alku oli

Ajatonta pohdintaa vuosisatojen takaa

Esseemuotoisen kirjallisuuden isän Michel de Montaignen tuotannon kulttuurihistoriallinen arvo on mittaamaton. Nykylukija ilahtuu omakohtaisten ja suorasukaisten kirjoitusten tuoreudesta ja ironiasta, tutkija laitoksen laajoista taustatiedoista.

”Olen itse kirjani sisältö”, sanoo Michel de Montaigne *Esseidensä* johdannossa. Hänen mukaansa jokaiseen meistä sisältyy koko ihmiskunta, joten kuvatessaan itseään hän kuvaa ihmistä yleensä. Esseitä leimaa epäily, vallitsevien käsitysten kyseenalaistaminen ja kriittinen etäisyys elämän ilmiöihin. Ne ovat paitsi arvokas historiallinen dokumentti 1500-luvun Ranskasta sivistyneen aatelismiehen tulkitsemana myös osa elävää filosofista kulttuuriperintöä ja yleissivistystä.

Michel Eyquem de Montaigne (1533–1592) oli Ranskan renessanssijan moraalifilosofi, jota pidetään esseemuodon kehittäjänä. 1500-luvun uskonnolliset ja valtiolliset mullistukset muokkasivat hänestä skeptikon ja humanistin, joka Sokrateen tavoin tiesi vain, ettei tiennyt mitään.

Montaignen esseetuotanto julkaistiin kokonaisuudessaan ensi kerran suomeksi vuosina 2003–2015. Kaikki kolme osaa on kääntänyt professori Renja Salminen.

